

Obecně ke Knize života

- nejrozsáhlejší z Tereziných spisů, vznikl mezi lety 1562-1565 (dopisuje tedy z pohledu zkušenosti padesátileté ženy)
- charakterizuje ho střídání životopisných prvků a nauky, kterou považuje za důležitou, Terezie ovšem není kronikářka vlastního života, zachycuje především dynamiku života s Bohem (proto zajímavé povšimnout si i toho, co vlastně nenaznamenala a o čem víme jen díky jejímu okolí)
- pět velkých částí, do nichž lze text rozdělit:
 - 1-9: autobiografické kapitoly, zachycuje prvních 40 let života, od dětství až po duchovní zvrát a počátek mystického života
 - 10-22: nejprve v 10.kpt. období přechodu, 11-22 zachycuje čtyři stupně modlitby (4 stupně zalévání zahrady)
 - 23-31: autobiografické, zaměřené na proměnu identity („odtud začíná nový život“)
 - 32-36: zakládání kláštera sv. Josefa, podané jako plod mystické zkušenosti
 - 37-40: autobiografické, aktuální situace jejího života

pro koho Terezie píše: pro své zpovědníky a doprovázející + pro „zkušené ve víře a rozumné lidi“ – tak ji aspoň hájí Bañez před inkvizicí. Úmyslem je ukázat, co sama žije, aby čtenář sám posoudil, zda je její spiritualita zdravá.

1-9: autenticita, s níž Terezie vypráví o sobě a o své rodině, dětství dospívání a povolání, o setkání s Karmelem + zejména jak v ní Bůh působil: co všechno Bůh pro člověka dělá, jak přetváří náš život. Aby Boží starost o člověka vynikla, Terezie staví do kontrastu vědomí vlastní nepatrnosti a hříšnosti – nejde ovšem o pesimismus v pohledu na člověka, ale na úsilí ukázat na velikost Boží lásky.

* * *

Hned v úvodní větě **předmluvy** Terezie předestírá čtenáři hlavní téma svého psaní: bylo jí řečeno, aby napsala něco „o způsobu modlitby a o milostech“, které jí udělal Pán. Z pohledu svých téměř padesáti let sebe samu vnímá jako tu, jež se „navrátila k Bohu“¹. Tváří v tvář nekonečné Boží péči a lásce se cítí být dlužnicí: svou cestu povolání k hlubokému přátelství s Bohem nevidí jako přímočaré putování do jeho náruče, ale spíš jako cestu plnou návratů a stagnací („nejenže jsem se vracela k horšímu... snažila jsem se odporovat /Jeho/ milostem“). Může se nám tedy zdát, že i Terezie prožívala v určitých životních obdobích nesoulad mezi tím, kdo poznává, že je a kým se má stát. Zkušenost, že Bůh nás k čemusi volá a napětí z toho, že dosud nerozumíme či neodpovídáme plně na toto povolání, se však může stát neustálou, přestože palčivou či chvílemi frustrující pobídkou k prohloubení našeho duchovního života.

¹ srov. KŽ Předmluva 1

První kapitola, ve které se Terezie snaží zaznamenat, jak ji „Pán začal probouzet“ už v dětství a „jakou pomocí k tomu jsou rodiče“, zachycuje život světice ve věku od jejích sedmi do zhruba třinácti, čtrnácti let.

Tomás Alvarez ve svém komentáři k této knize podotýká, že Terezie začíná psát „na ženský způsob“: popisuje přitom své rodiče i sourozence jako vzor všech ctností a vůbec věk raného dětství jako idylu.²

Je dobré si povšimnout, že Terezie vyzdvihuje především pozitivní rysy obou rodičů. Matku tak představuje jako mírnou a bystrou ženu, která dovedla snést utrpení, otce jako velkodušného, soucitného a počestného muže.³ Podobně v krátké zmínce o svých 12 sourozencích dodává, že „byli ctnostní, jen já ne“. Přes zmíněnou poznámku o větších ctnostech ostatních členů rodiny, zdá se, že celkový sebeobraz Terezie je i zde zdravý: uvědomuje si, že byla nejmilovanější dcerou svého otce a že „k tomu měl jistý důvod“, protože jako dítě měla mnoho přirozených darů a oplývala schopností nechat se druhými milovat.

Známa epizoda o pouti maličké Terezie k Maurům je zasazena do odstavce o vzájemné podpoře a porozumění se sourozenci. S odzbrojující upřímností vysvětluje, proč toužila po mučednické smrti: „ne z lásky“... nýbrž abych se co nejdříve těšila z velkých dober, o kterých jsem četla, že jsou v nebi“.⁴ I následující vybrané vzpomínky z dětství jsou pozitivní a teprve vykladači jejího díla (Alvarez) si všimají, že v nich schází některé události, které musely být pro malou Terezii spíše skličující, jako např. veřejné gesto přestupu rodiny ze židovské víry ke katolictví, jež se odehrálo, když jí bylo necelých šest let ad.⁵

I ztrátu mateřské opory, která na Terezii dolehla v jejích 13 či 14 letech (tj. nikoliv v necelých dvanácti, jak sama píše), podává jako epizodu, která napomohla k jejímu duchovnímu růstu a k tomu, aby pro sebe hledala nový pozitivní vzor, jež posléze našla v Ježíšově matce Marii.⁶

V posledním odstavci v jednom z typických zvolání, jimiž prokládá své texty, Terezie znovu hovoří o velkém množství Božích milostí, kterými byly zmíněné životní příhody. Zmínku o rodičích jako ideálním vzoru, jíž uzavírá tuto první kapitolu je ovšem dobré nahlížet ve světle kapitoly druhé, ve které bude lehounce relativizovat tuto neposkvřenou příkladnost (viz maminka jako veliká čtenářka rytířských románů...), ale přesto toto velké téma rodičovského zázemí můžeme chápat jako téma uzdravené biblické paměti.⁷ Ta totiž nepředpokládá, že vše v minulosti muselo být skutečně a jen ideální (a to ani u samotné Terezie). Naše paměť je selektivní, ale je důležité, že Terezie si podržela právě tyto vzpomínky: nikoliv tedy sbírku dávných křivd a ublížení, ale že dokázala zaujmout zdravý postoj k vlastní minulosti.

Kapitola druhá zaznamenává další Terezin vývoj do věku zhruba šestnácti let. Velkým tématem této kapitoly jsou vztahy k druhým lidem a jejich význam pro rozvoj osobnosti mladého člověka. Právě tady se setkáváme s rysy tereziánského realismu: nepředpokládá, že jsou vždy všichni rodiče svým dětem tím, čím být mají (tedy těmi, kdo jim jako první budou nabízet dobro), sama na sobě také zakusila, že „ctnosti rodičů“ navíc potomky nemusí vůbec přitahovat. I Terezina ctnostná a moudrá matka tak trávila zřejmě dost času čtením románů a ještě k tomu pobízela i své děti – i dobří rodiče se mohou tedy stát v něčem negativním

² Alvarez ji staví do kontrastu s duchovním životopisem Ignáce z Loyoly, který jako bývalý válečník začíná svoji autobiografii událostí, která stála na počátku jeho duchovního obrácení: bitvou u Pamplony.

³ srov. KŽ 1,2-3.

⁴ srov. KŽ 1,5.

⁵ V době, kdy Terezie píše svůj spis, už také v Avile dávno nikdo z jejích sourozenců nežil, většina odešla do Ameriky či zemřela. Srov. Alvarez,...

⁶ srov. KŽ 1,7.

⁷ podrobněji viz Cencini...

vzorem....⁸ Zdánlivě banální prohrěšek Terezie nahlíží pohledem zralé duchovní osoby, která už dokáže dobře rozlišit, za jakých okolností je ta která sama o sobě nevinná činnost je ve svých důsledcích konkrétnímu člověku ke škodě: uvědomuje si, že se naučila věnovat příliš mnohou energie a času určité věci, až natolik, že se z tohoto lpění stala neřest (“ponořila jsem se do toho s takovou krajností, že když jsem neměla novou knihu, zdá se mi, že jsem nebyla spokojena”).⁹ Podobně další aspekty jako péče o vlastní tělesnou schránku, ale především podléhání vlivu druhých osob, ať už se jednalo o vlastní bratrance nebo o služebné, se kterými mluvila „o všem, co je těšilo.“¹⁰

„Kdybych mohla dnes radit, řekla bych rodičům, aby měli velmi na zřeteli, s jakými osobami se v tomto věku stýkají jejich děti“¹¹ – tuto radu však snad Terezie nedává proto, abychom si vytvořili kolem sebe ghetto světem nedotčených, ale abychom si v první řadě všimli, co na nás v kterém životním období působí, co utváří naše nitro, názory na svět, představivost...

Doba, kdy nedostatek vnějších opor byl pro Terezii téměř fatální – Terezie mluví o „dobré společnosti“, která ji v jistém smyslu zachránila.

Další témata, kterých se společný komentář dotkl:

Terezie nesvádí vinu za stav svého duchovního života na druhé (6,6)

v čem vidí škodlivost určitých rozhovorů ...

Jak Terezie působí na druhé ...

málokdy se spoléhá na vlastní úsudek... atd..

⁸ srov. KŽ 2,1

⁹ srov. KŽ 2,1

¹⁰ KŽ 2,2

¹¹ KŽ 2,3